

kopačima, "Venecijancima", koji su bili u stanju, prema predajama, u jednoj noći prevaliti ogroman put od Venecije da bi tražili blago.

Velika su tema ove zbirke već spomenute predaje o vješticama. Nalaze na početku zbirke, a vežu se uz Brocken i Valpurginu noć. Pokazuju kontinuitet i podudarnost zapisa još od 16. st. te istodobno ilustriraju koji se motivi prenose, što tradicija pamti, što zaboravlja, a što mijenja i prilagođuje.

Velika skupina tekstova obuhvaća etiološke predaje što kazuju o postanku mjesta ili čudnih toponima. U njihovu se središtu nerijetko nalazi demonološko biće (vrag, mrtvi, divlja vojska), ali je sam događaj lišen demonizacije.

Na kraju je popis literature, izvora, naseljenih mjesta i najčešće spominjanih lokaliteta u predajama, te popis ilustracija. Jezik je predaja namjerno prilagođen suvremenom njemačkom da bi se lakše čitale, a tek je manji broj tekstova objavljen prema izvornom dijalektalnom zapisu.

Autor knjige, Hans-Jörg Uther, znanstveni suradnik "Enzyklopädie des Märchens", urednik je više izdanja pripovijedaka i predaja u edicijama spomenutoga izdavača. Predajama iz Harza bavio se, kako sam kaže, više od jednoga desetljeća. Premda je i sam rođen u Harzu, saživljen s krajolikom uz koji je od najranije mladosti duboko vezan, priznaje kako su ga ove priče svaki puta ponovno fascinirale. Bez obzira na autorov neupitni znanstveni kritički pristup i otklon od mitoloških ili romantičnih prosudbi tih tekstova, i sam nesvjesno potvrđuje kako predaje duboko mogu taknuti i suvremenoga čovjeka.

Uvijek mi je žao što hrvatski izdavači nemaju sluha za takva znanstveno ovjerena, ali popularna izdanja hrvatskih usmenih predaja jer one čuvaju i tumače lokalnu prošlost svojim vlastitim jezikom, često afektivnim i emotivnim, ali uvijek prema zakonitostima žanra kome pripadaju.

Ljiljana MARKS

Priredivač ove knjige, ugledan njemački folklorist Siegfried Neumann, u popularno pisanome pogovoru iznosi pregled istraživanja predaja u Pomeraniji (koje je su bile zapostavljene u odnosu na mnogo popularnije i u literaturi prisutnije bajke), navodi imena skupljača i autora zbirki, poglavito s kraja 19. stoljeća. Posebno izdvaja Ulricha Jahna, učitelja iz Stettina, koji je skupljao i bajke, i predaje, i šaljive priče, a čija knjiga *Narodne predaje iz Pomeranije i Rügena* donosi prvi puta predaje iz čitave pokrajine i do danas je ostala temeljnom i najpoznatijom zbirkom pomeranskih predaja. U zbirci, koja ima 420 tekstova, nalaze se zapisi terenskih istraživanja U. Jahna, 180 tekstova predaja iz dotad objavljenih publikacija, te 70 neobjavljenih predaja, koje je poznati skupljač Ernst Kuhn dao U. Jahnu za spomenutu knjigu. Tekstovi su raspoređeni prema tematsko-sadržajnim obilježjima, ali Jahnova knjiga nije samo aktualan pregled znanih pomeranskih predaja već svjedoči o živoj tradiciji i o umijeću pripovijedanja s kraja 19. stoljeća. U pojedinim se "usmeno" označenim tekstovima doista osjeća izvornost i autentičnost žive riječi, premda je Jahn sigurno redigirao tekstove mijenjajući djelomično dijalektalni kazivačev izričaj.

Sagen aus Pommern, ges. und hrsg. von Siegfried Neumann, Bechtermünz Verlag, Augsburg 1998., 320 str.

Priredivač ove zbirke što je prikazujemo, iz dostupnoga je materijala izabrao one tekstove koji predstavljaju cjelokupnost tema i motiva usmenih predaja iz Pomeranije: katkad su to najpoznatije teme i motivi, a katkad tek pojedinačni tekstovi čiji siže ili doživljaj tako duboko i presudno kazuju o svome kraju da su stoga uvršteni u izbor. Sam

autor ne odriče i subjektivni stav u izboru. Tekstovi su preuzeti iz tiskanih zbirki, ali i iz teško dostupnih publikacija i časopisa, u kojima se predaje donose tek ponekad (iscrpni su podaci o izvorima navedeni uz svaki pojedini tekst). Ne donose se nepotpuni tekstovi ili njihove krhotine već samo pripovjedački potpuno oblikovane predaje koje su sadržajem i stilom, smatra autor, zanimljive suvremenu čitatelju. Stoga je u zbirku uvršteno tek nekoliko predaja iz 17., 18. i ranog 19. stoljeća, koje oprimiraju predaje iz tog razdoblja. Tekstovi su jezično vjerni predlošku iz kojega su preuzeti (tek su neki "modernizirani", što je posebno istaknuto) da bi ostali u duhu i dobu izvornika.

Tekstovi su u knjizi razvrstani u dvije velike skupine: povijesne i mitske predaje (s podvrstama unutar ove svake navedene velike klasifikacijske skupine). U povijesnim predajama tekstovi slijede povijesni tijek te kazuju od najstarijega razdoblja, doba Venda sve do usmenih svjedočanstava o boravku Francuza u Pomeraniji. Mitske pak predaje kazuju o divovima, vješticama, proricanju sudbine, slobodnim zidarima, kućnim duhovima, vukodlacima, patuljcima, vodenim vilama i ostalim čudesnim vodenim bićima, o zmijama, zakopanom blagu i tragačima za njim, potonulim zvonima, divovima, vragu i njegovim umijećima, o smrti i mrtvima koji ne mogu pronaći mir, o divljoj vojsci i opasnostima što vrebaju čovjeka u susretu s njom, o duhovima i začaranim životinjama.

Sve su duboko urasle u kraj o kojemu kazuju: imenuju doline, šume, brežuljke, jezera i rijeke, gradove i sela, ali svjedoče i o doživljajnom svijetu te o vjеровanjima svih društvenih slojeva Pomeranije, sjeveroistočnoga dijela Njemačke.

Ljiljana MARKS

Zuzana Profantová, Little Fish are Sweet, Selected Writings on Proverbs, Ústav etnológie SAV, Bratislava 1997., 111 str.

Male su ribe slatke, naslov je ove zbirke paremioloških studija, što je ujedno i engleska poslovice koja nam govori da se mali darovi prihvaćaju laka srca — objašnjava autorica svoj moto u uvodnoj bilješci knjige. Profantová je knjigu objavila u vlastitoj nakladi, ujedinivši u njoj nekoliko paremioloških

studija u povodu obilježavanja stote godišnjice izdavanja prve zbirke slovačkih poslovice *Slovenská prísloví, porekadla a úsloví* [*Slovačke poslovice, izreke i uzrečice*], objavljene 1897., a uredio ju je A.P. Záturecky, slovački učitelj i folklorist.

Uvodna je studija (*O počecima paremiologije u Slovačkoj*) posvećena počecima paremioloških istraživanja u Slovačkoj i otkriva nam kontekst u kojemu se razvijala slovačka kultura, počevši od kršćanskoga utjecaja na latinskom i narodnom jeziku, a čiji se sustav vrijednosti, sadržan u zabranama, naredbama i sličnim oblicima represije, transformirao u poslovice, izreke ili neke druge formulne izraze. Studija nam sugerira da se slovačka kultura i iz perspektive paremiološke tradicije razvijala u europskom kontekstu, trpeći utjecaje koji su postali općim mjestima europske civilizacije, kao što su antičko nasljeđe, već spomenuti kršćanski utjecaj te razvoj kulture od humanizma, prosvjetiteljstva, nacionalnih stremljenja devetnaestoga stoljeća do naših dana. U razdoblju humanizma poslovice su odigrale važnu ulogu u obrazovanju, a jedna od najpoznatijih zbirki poslovice iz toga razdoblja je ona Erazma Rotterdamskog *Adagiorum collectanea*. U 18. i 19. st. paremiološka tradicija širila se kalendarima, a skupljanje poslovice u 19. st. određeno je potrebama nacionalnoga pokreta. Jedan od najznačajnijih aktera u tom razdoblju slovačke kulture bio je A. P. Záturecky, autor spomenute zbirke poslovice, čiji je slogan bio *Zbierajme!* [Skupljajmo!]. U uvodnoj se studiji, pored povijesne perspektive, raspravljaju i teorijski problemi vezani uz poteškoće definiranja pojedinih žanrova kao što su poslovice, uzrečica ili izreka te poteškoće vezane uz njihovu klasifikaciju.